

Till thet ottende, skole och alle främmende köpmen och theris liggere, som längre ligge udi Stockholm än sex vecker, utgifve skått af alt theris kramgods, like som andre borgere, såsom och udi för-tidhen altidh ske plägede.

Till thet niende, effther hvar embete udi Stocholms stadh, som äre guldsmedz, grytegiuterer, kannegiuterer, skredderer, skinnerer, skomakares och andre flere ämbete, hafve sine åldermen och skrå, thet the sigh skole effther rätte, och the som sigh thet emot förse, pläge och böthe effther som saken är till, så skole och någre förordnes, som opå sådane sakörer achte och them vände till stadzens rantes förbättringh och förmeringh. Sammelunde skole och alle embeten i stadhen årligen utgöre någre penningar till stadzens bygningh för theris ämbete, medh mindre vi någre thet opå synnerligh frihet efftherlatendes varde.

Schole och alle guldsmedher, grytegiutere, kannegiutere och alle the, som arbete thet godtz, som tilsetningh tilkommer, rätte sigh effther then ordningh thet opå giordh är, och ingen mere tilsetningh bruke, anthen till gull, sølfver, kåpper eller ten, än som ordningen förmelle vedh lifsstraff. Thet opå skole och åldersmennerne för hvar embete vare förpligtige att hafve ett nöge och gott upseende, och um någon ålderman anthen ser egenom fingeren medh them, som bruke någon falskhet medh sitt ämbete, eller och finnes försummeligh ath achte opå thet, som han är förordnet till, dhå skall han uprätte all skadhen, som then gör, thet falskt arbete bruker, och ändhå sedhen böte stadenom fyretije marcer. Udi like måtte skall och hafves tilbörlogit inseende medh smeder, bagare, bryggere, kötmångere och alle andre sådane embeter, att the icke måtte bruke thet medh någon falskhet. Och hvar någon blifver beslagen, att han annerlunde handler i sitt ämbete än som rätt är, then samme skall straffes effther Sverigis lagh och som saken kräfver.

Till thet tijende, skall udi hvar grändh i Stockholm två blifve tilskickede, som achte opå, att ingen orenlighet måtte blifve hållen, anthen opå gaterne, i rännestenerne eller udi hampnerne. Och thet någre finnes, som icke vele holle rent för sine hus och opå thet platzer, som them bör att holle rent, thet samme skole blifve strafede till penningar och hektilse, effther som brätten medh hvaryom befunnen blifver, så att för hvar lass dyngge eller orenlighet, som någon nederkaster, anthen i hampner eller på gather, skall gifves i sakfaldh en halff marcer, och ändhå skall then, som thet opå sådane

rum nederlagdt hafver, köredt thäden igen ut på malmen, till then stadh ther till är förordineret.

Hvar thet och sker af någon tjänistdrängh eller pige emot theris husbönders vilye, dhå skall then, som husbonden är, ther till svare och böthe, som förskrifvit står. Skall och ingen hafve någon boskap, anthen kor, svin eller annat, innen stadzmuren, vedh förskrifne straff.

Skole och alle rennestener göres rene två reser um vecken, begynnendis öfverst i stadhen, och holle sedhen opå ordenteligen effther hvar annen, till thess the lychte nederst vedh siöen. Och skall man vette en viss timme, hvadh clocken skall slå, när then, som öfverst bor, skall begynne till ath göre rent, och skall allestedz för hvar port och hus vare bestelt enn vatn tunne, och när then, som öfverst bor, hafver rensat och utslaget vatnet för sitt hus, och thet kommer rinnendis till then näste granne, så skall han strax vare tilrede att rensa och utslå udi like måtte vatnet för sitt hus, fölgendis så then ene effther then annen, till thes alt blifver rent giordt nedh till siönn opå alle sidher. Hvilcken therudinnen ohörsam eller försummeligh befinnes, then skall förste och annen gångh böthe enn marcer, tridyte resen tre marcer, och sedhen dubbelt up, hvar gångh effther then annen, och sådane sakfaldh skall strax utkräfyas, tredingen skole the beholle som ther opå achte, och tvådelen stadhen. *Item* inthet dödt as, antingen hundh eller annat, skall funnet blifve för någon mandz dör. Blifver thet och tit hemmeligen vräket, så skall thet strax tädhen föres innen två timmer seden stadzporthen är upläst till then platz, som ther till är förordnet, vedh tre marcer. Och um then, som tit vräker sådane as, blifver beslagen, böthe therföre sex marcer eller betale medh kråppen och skaffet sielf täden igen. Hvar och the, som ther opå achte skole, försumlige befinnes, böthe thå sammelunde tredingen honum, som åclager, och tvådelen stadhen.

Till thet ellefte, skole borgmestere och rådth udi Stocholm förplichtige vare att förbätre stadzens ränte medh bygninger udi stadzens hus och elliest, ehvar ther till kan finnes tilfelle. Synnerligen skole the lathe byggie ett gått bräde skiul vedh stadzens vågehus, ther under the främmende kunne förvare theris salth och humble för rägn. Sammelunde lathe tilpynte en stark kran vindh, ther medh man kunne inskepe och utsättie alle tunge varer och i så måtte stadzens ränte föröke och förbätre.

Till thet tolfte, skole alle farlige trähus udi Stocholms stadh,

effther the 48 af menighetenes¹ ransakningh och segn, afrifves och bortföres medh thet förste, och ther udi skall ingen förskones. Sammelunde skole the höge natstufver och annen hus opå Gråmunckeholm afrifves, och inge höge trähus her effther ther tilstade vare.

Till thet trettende, skole inge hus eller tompter uppbyggies vesten till, utan theris rådth och samtycke, som ther opå hafver vår befallningh, vedh hans tije marcer förlust, som thet gör, och ändhå afrifvet igen, um thet är skadeligen och olagligen upbygd.

Till thet fiortende, skole och inge bryggerehus byggies in udi stadhen, utan alle sätties ut på vatnet och byggies långt ifrå hvart annat, opå thet att, um elden blifver lös (: thet Gudh länge afvende :) udi någet af sådane bryggerehus, thet man kunde dhå komme obehindret till vatnet och redde, ther som behof är, att elden icke strax måtte komme af thet ene hus och udi thet annat. Schole och sådane bryggehuse icke bygges, utan theres rådth och samtycke, som ther opå ath achte vår befallningh hafve, vedh hans tije marcer förlust, som thet gör, och ändhå afrifvet igen, um thet finnes till skade upbygd vare. All thenne rente, som förscrefven står, skall blifve utkrafd och upburin af två Stocholms stadz rådmän och två af menigheten medh stadzscrifveren, och all utgift till stadzens nödtorfflige bygninger skall ske medh vår ståtholleres och befallningismans opå Stocholms slott, thesligis borgmesternes udi stadhen vetskap och samtycke, opå thet att inthet tingh skall dyrere betales, eller större bekostningh udi någon måtte göres, än som tidhen tilsäger och kräfver.

Till thet femtonde, skole borgmestere och rådth udi Stocholm ingelunde tilstädye, att någre siuke udi stadzporterne eller opå gaterne liggie skole, för stank och ondh luft skuldh, ther af många siukdommer udi stadhen förorsakes pläge. Utan lathe them, som förlamede äre, komme in udi spettalen och ther blifve försörgde, medh hvadt del the kunne hielpe sigh medh, så att the icke någhen nödh af hunger och törst lide måtte. Schole the och medh thet förste lathe tilrede göre the hus vedh Daneviken, att the fatige måtte blifve tit skyndede och förfordrede.

Till thet sextende, skole almenlige begrafninger her effther hafves på Norre och Södre malmer, opå the platzer, som ther till bäst tiäne kunne, ther um kringh och så bygges och tilpyntes måtte, så att svin och andre oskälige creatur af samme platzer utestengde och utluchte vare kunne.

¹ Kommunalt utskott, valdt af borgerskapet.

Alle förscrefne articler vele vi aldelis hafve her medh bekräftiget. Biude vi och våre befallningismen, thesligis borgmestere och rådih medh menigheten och alle andre, som bo eller vistes i Stocholm, att the sigh effther thette vårt alfvarlige mandat ändeligen rätte och thet udi ingen måtte öfverträde eller förkorte lathe skole, så frampt the vele göre thet oss är behageligit.

Datum opå vårt slott Gripzholm then 7 maii anno etc. 1557.
Under vårt secret.

33. Erik XIV:s bref om strömpenningar. Stockholm den
30 augusti 1561.

Original på pergament (24 × 18 cm.) i Stockholms rådhusarkiv. — 14 rader. Eriks sigill (i hufvudsak lika med Gustaf Vasas, se under N:o 27).

Vi Erich then fiortende, medh Guds nåde Sverigis, Götis och Vendis etc. konungh, göre vetterligit, atth vi af synnerligh gunst och nåde hafve undt och effterlatidt, som vi och nu medh thette vårt öpne bref (oss till enn behageligh tidh:) unne och effterlate, att oss elschelige våre trogne undersäter, borgmestere och rådih udi vår stadh Stocholm, upbäre och annamme måge till hielp, att förbättre staden medh, the strömpenningar, som årligen uthgifves af the schipp, schuter och båther, up och uth igenom Södre ström vedh förschrefne Stocholm drage pläge. Och schall enn rätt ordning af oss elscheligh vår stadthollere, cammerrådih och befallningsman opå Stocholms slotth giord och författat blifve um förschrefne strömpenningar, opå thet allom vetterligit vare schall, huru myckit af hvart schip, schute eller båt, effter som the äre store till ladingh, gifves schall. Schall och ingen, som drager igenom samme ström, udöfver samme ordningh besväret eller förtunget blifve.

Förbiudendes her medh alle, som för våre schuld vele och schole göre och lathe, förbemelte våre undersäter i förschrefne Stocholm, emot thenne vår gunstige effterlatelse något hinder eller för-

fongh göre vedh vår ogunst. *Datum* opå vårt slott Stocholm thenn 30 augusti *anno* etc. femptonhundrede sextije etth.

Under vårt kongelige secret.

34. Erik XIV:s bref om accis på öl. Stockholm den 28 april 1562.

Original på pergament (27 × 19 cm.) i Stockholms rådhusarkiv. — 13 rader. Sigillet bortfallet.

Vi Erich then fiortende, medh Gudz nåde Sverigis, Götis och Vendis etc. konungh, göre vetterligit, atth vi af synnerligh gunst och nåde hafve undt och tillatidt, som vi och nu medh thette vårt öpne bref (: oss till enn behagelig tidh:) unne och tillate, att all achsis, som opålagd hafver varidit udi salige vår käre herfaders thid, höglofflig i hugkommelse, af alt svänscht öl, som blifver uttappet och soldt både udi Stocholms stadh, så och på Norre och Södre malmer, nembligen två öre af hvar tynne, schall herefter brukes allenest till förschrefne Stocholms stadz bygningh och förbättringh och till inttedt annet. Schole och så alle, som ölselningh bruke, antingen inne udi staden eller på malmerne, så väl våre tiene som andre, ehvem the helst tilhöre, vare förplichtige redeligen sådane achsis uthgöre udi rätten tidh och inttedt ther af undendölle för them, som tilförordnade äre ther opå fordre och kräffie, vedh pen och straff, som udi Stadzlagen um döls mål och tiufnedt för-mäles. Dogh um vi medh vårt kongelige bref någre personer synnerligh frihet för sådane achsis efterlatendes varde, schole the samme icke vare förschrefne ordning tilbundne. Ther alle måge vette sikh efter rätte. *Datum* opå vårt slott Stocholm thenn 28 aprilis *anno* etc. femptonhundrede sextije tu.

Under vårt kongelige secret.

35. Erik XIV:s privilegier. Stockholm den 12 april 1563.

Original på pergament (62 × 44 cm.) i Stockholms rådhusarkiv. — 59 rader. Sigill (Eriks s. k. pretensionsvapen: fyrdelad sköld med 1) tre kronor; 2) lejon öfver strömmar; 3) Norges lejon med yxa; 4) Danmarks tre lejon) i förgylld kapsel med lock, på hvilket en med krona försedd sköld med S, inom löfkrans, är ingraverad; på undersidan är inom liknande krans ingraveradt: "Stocholms stadh anno 1563". Förgyllda, flatade snören med perlor.

Vi Erich then fiortende, medh Gudz nåde Sverigis, Göthis och Vendis etc. konungh, göre vetterligit, ath, effter oss elskelige våre trogne undersåter, borgmestere, rådh och menigheten udi vår stadh Stocholm, hafve ödhmiukeligen och på thet underdånigeste af oss begäret stadfestelse på the privilegier, som framfarne Sverigis konunger, furster och regenter förskrifne Stocholms stadh undt och effterlatit hafve, hvilcke privilegier vi och så nu udhi längden hafve hört och förståt, och för huldship, trohet, lydne och hörsamhet, som förbemälte Stocholms stadz inbyggere hafve oss till thenne tid välvillegigen bevist och här effter thet samme ytterligere bevise måge och schole, såsom the och oss lofvet, tillsacht och medh svoren edh sigh förpligtet hafve, atth the och alle theres effterkommande Stocholms stadz invånere vele och schole vare oss och våre rätte lifserfvinger och effterkommende konunger hulde, trogne, råtrådige och udi alle motté biständige, enär och hvarsomhelst behöfves kann, och aldrih late sigh ifrån oss eller them skilie heller förföre, hemligen eller uppenbarligen anten af inlendschom eller utländschom, udi hvad ståndh the helst vare kunne, ehvad nödh eller farlighet händer opå komme, så hafve vi af synnerligh gunst och nådigh tilbenägenhet öfvervägit, hvilcke artichler udi samme theres gamle privilegier kunne på thenne tidh vare förskrifne Stocholms stadz inbyggere nyttige och gangnelige. Sammelunde hafve vi och någre flere artichler ther till betäncht, som vi förmode effter thenne thidz lägenhet, till offtenämnde stadz inbyggeres förmeringh och förbättringh nyttige och tienlige vare schole, effter som the i längden författede her effter fölge:

Till thet förste, atth Södreström medh all ränte, som ther till leget hafver tilförende, schall liggie och blifve under Stocholms stadh, såsom thet tilförende varidt hafver, dogh schall en viss ord-

ningh göres af vårt rådth, stadthollere och befallningsmen opå Stocholms slotth, huru myckit af hvar lest godz både up och uth igenom strömen effter thidzens lägenhet och som schäl kann vare gifves och tages schall. Ingom schall heller varde förment att drage up och uth genom strömen udi theres rättfärdige ärender.

Till thet andre, schole alle, som bryggie svenskt öl till atth utpränge heller sälie både udi Stocholms stadh, opå Norre och Södre malmer, tienere så väll som borgere, gifve ther af acsis, af hvar tynne öl två öre, hvilcken schall brukes till stadzens bygningh; och hvar någon sådanne acsis undendöll, then samme schall för hvar rese böthe fyretije marcher ortugor.

Till thet tridie, schall en plattz förordnes på hvar malm, ther bryggerehus upsätties och bygges måge, på thet atth the, som opå malmerne bo, icke schole bryggie udi theres eigne hus och therigenom hafve tilfälle atth undendölle thenn acsis, them bör uthgöre af thet öl, som ther utsåldt varder, anten udi tynnetael eller medh kannor. Udi staden schall och ingen fördriste sigh till atth bryggie udi sinn egen hus för eldzfare skuld, uthen alt schall brygges udi almennelige stadzens bryggerehus, like som på malmerne. Hvilcken ther emoth sigh understår och fördrister att göre, schall och hafve för hvar rese, hann thet gör, förvercket fyretije marcher.

Till thet fierde, schole alle, som udi Stocholm bruke handel, vandel och borgere näringh, medh inköpende och utsäliende, ehvem the helst vare kunne, utgöre alle borgere rättigheter, dragendes och stadzens tunge medh vård, schott, dagsvercker och gestningh, like som besitne borgere göre, medh mindre vi någre personer ther opå synnerligh frihet medh våre öpne bref effterlatendes varde.

Till thet fempte, schole alle, som hus och grund i Stocholms stadh hafve och icke äre under borgere tunge, som äre furster, grefver, friherrer, ädelemän, prestmän, bönder och andre, udi hvad ståndh the hälst vare kunne, årligen göre någon hielp till stadzens bygningh af theres hus, effter som thidzens lägenheter kunne fordre, och vi eller vårt elschelige rådth och andre ther tilförordnade gode män samptyckie och ther um beslutendes varde.

Till thet siette, schole inge herrer, ädelemän, anten af högt eller nidrigt ståndh, clercker, hoffmän eller andre, hvem the helst vare kunne, någon olagligh köpenschap drifve udi Stocholms stadh eller annerstädz udi vårt konungerike, som är upköpe något godz eller varur af fremmende eller inlendsche, och thet seden like som köpmän till prångs uthsälie lathe, vedh straff och pen, som ther um

udi lagen förmäldes. Doch schall ingen här medh förbudt vare atth föryttre och förvende, hvad hann af sinn egen afvel kan tilhope drage, och ther före igenköpe krigsrustninger, clåde, lärofft, salth, humble och annet mere, som hvar kan behöfve till sine egne nödtorffter och förtäringh.

Till thet siuende, schole alle borgere schip i stadenom, som uthsegle vele, för alle främmende mäns schip frachtes och tillades, och schole borgmestere och rådth tilschicke frachtmän, som kunne hafve tilbörlogit upseende, att frachten först biudes borgarom, som schip hafve; theselligest schole alle schip frachtes på fracht cameren och ingen annenstädz, vedh fyretije marcher straff.

Till thet ottonde, schole af alle schip och schutor, som lägges in um bomerne både östen och vesten till, gifves bropenningar. Inländske schole gifve af hvarie tije lesterum en marcher. Uthländsche heller fremmende af tije lesterum halffannen marcher orthugor.

Till thet nionde, schole inge fremmende köpmän heller theres liggere föryttre heller sälie theres godz udi alnetael, som är clåde, lärofft och annet, som med alin mätes, uthen hele stycker och intedt mindre, undentagendes sidentygh allenest, hvilcket the udi alnetael sälie måge. Icke schole the håller sälie stycke thael the varur, som pläge handles udi dussentael, uten hele dussen, och intet mindre. Schole the och ingestädz videre rese udi landet, uthen allenest handle och köpslage udi the siöstäder, som the först varde theres godz upschevende, vedh thet straff, som udi stadzlagen ther um förmäles.

Till thet tijonde, schole alle svenske köpsvenner eller vederlagssvenner¹, som fri handel udi Stocholms stadh drifve, holle all stadzens tunge medh borgerne, som är vårdh, dagsvercker, gästningh, schott och alle andre påläggningar, som på staden lägges kann, effter som stadzlagen i thet 16 Cap. udi Konungs balcken ther um medhgifver.

Till thet elloffte, schole inge månglere, mångelscher eller andre upköpe um vintren mere färsch fisch af bönderne eller andre, antingen i staden eller på malmerne, änn som hvar kann hafve behof sielff till förtäringh, och thenn som blifver beslagen, att hann någon fisk upköper och säden sälie och uthprånge vill, antingen udi staden, på torgen eller annerstädz, dhå schall hann samme fisch hafve förbrutidt under the fattige udi hospitalen, dogh schole adelnen, bönder och andre, som af sinn egen afvel fisch bekomme,

¹ Se noten på sid. 46.

honom fritt sälje på torgen, vedh broen och annerstädz udi Stocholm, uthen sak.

Till thet tolfte, schole inge borgere eller köpsvenner, svenske heller tysche, fördriste sikh till atth hålle sitt schott inne medh sikh, när them varder af schottmännen tilsagt, atth the schole thet uthgöre. Hvilcken sikh ther emoth ohörsam later befinne och icke skilier thet ifrån sikh udi rätten thidh, böthe fyretije marcher orthugor och göre än thå fyllest uth, hvad honom bör göre.

Till thet trettonde, schall och ingen hålle stadzens ränte inne medh sikh, utöfver thenn thid hon bör uthgöras, och ther um tilsagt varder, som är huse lön och tomptöre, antingen udi staden heller på malmerne; hvilcken thet gör, böthe tolff marcher, och göre änn thå uth then del honom bör.

Till thet fiortende, schall ingen fördriste sikh till atth voldgäste någon borgere i Stocholm, vedh högste straff. Männ hvar som våre tienere, som äre småsvenner, drabanter, och andre, the vårt hoff dagligen efterfölge, blifve inlagde till herberge, ther schole the blifve, och sikh benöije lathe, medh mindre the af vår hoffmestere och kämmenärerne annerstädz förlagde varde.

Till thet femtonde, schole adelen, som icke egen hus hafve i Stocholm, förschaffe sikh sielfve herberge i staden, hvar the kunne hos borgere eller gestgifvere, och intedt ther um besväre eller möde kämmenärerne, som vårt folch udi staden förläggie schole. Och the som udi så motte anten hos borgere eller gästgifvere herberge anamme, schole bethale och ställe värden tilfridz, för änn the drage utaf herberget, vedh thet straff, som udi vårt mandat (: hvilckit vi alle gestgifvere hafve gifve latidt:) uttryckeligen förmäles¹.

Till thet sextonde. Hvilcken gäst sikh oskickeligen och otilbörligen förhåller udi något herberge medh ätande och drickande, atth hann af then orsak gör sin otucht udi verdzens sängier, förderfendes ther medh theres cläder, then samme schall uprätte allan schaden igen eller medh vatn och bröd i tornet tilbörligen straffet varde.

Till thet siuttende, schole och inge här effter upköpe på malmerne, hvad som bönderne införe, uthen alt, som öfver landh blifver infört, schall sälies på torgen i staden. *Ithem* hvad som till siöes införes östen eller vesten till, schall och ther föryttres och förhandles, och ingen schal göre thenn annen förköp, antingen opå torgen, på broen, vedh siöen eller annerstedz, vedh fyretije marcher straff.

¹ *Placat om skiutsferder och giestningar af den 31 augusti 1561. Tryckt i Stiernmans Commerceförordningar I, sid. 175 ff.*

Till thet adertonde, schole Stocholms stadz invånere hafve till mulebet opå Södremalm, alt thet, som ligger emellen Stocholm och spetalen, thessligest Hammerby medh alle the ägor, ther under liggie. *I*them på Norremalm thenn del, som inhegnet är af s. Clare gårde, dogh schall ther ingelunde upgrafves anten ler eller sandh, uthen altid jempr och slätt plattz hollen varde. Hvilcken på förskrifne plattz grafver, och ther medh honom gör ojempn, then samme schall för hvarie rese böthe tije marcher, eller till torn och jern, effter som saken kräfver, straffet varde.

Till thet nittonde, schole inge hus eller torn, som staden medh rätte tilhöre, heller then ränte, ther af gå bör, udi någon motte effter thenne dagh ifrå staden varde borttrappede, uthen altid beholles och blifve under staden. Och schall ränten af samme hus och torn så väll som all annen stadzens inkompst brukes till nödtorfftige stadzens bygninger.

Till thet tiugunde, schäll och halffparten af all saköre, som faller i Stocholm, komme och brukes till stadzens bygningh.

Till thet 21, schall och all saltfisch, nemligen sildh, strömingh, torsch, åel och lax, som kommer till Stocholm, packas och circlas¹, för änn någon honom sälier och upköper. Sammelunde schall alt tunne kött udi like motte packas och circlas. Hvilcken sådant godz annerlunde sälier och köper, thenn schall för hvar rese böte tolf marcher orthugor.

Till thet 22, schole våre befallningsmen opå Stocholms slott samt borgmestere och rådih i Stocholm tilschicke någre trogne männ, som altidh hafve upseende både på malmerne och i staden, atth medh ingen, som förköp gör eller i någon motte otillbörligen handler, schall ses igenom fingren, uthen thet, som emot thenne våre privilegier och stadzlagen handlet varder, må och blifve straffet effter stadzlagen.

Till thet 23, schole och på hvar malm tilschickes trogne fougter, som flitigt upseende hafve medh them, som bo opå malmerne, att the göre like och rätth för sigh både cronone och staden, hollendes gästningh, görendes dagsvercker och annen tunge drage, effter theres handel och förmögenhet, like som thet scher udi staden, dogh schall hele Norremalm blifve medh alle sine utgärder under Stocholms slotth, såsom udi våre förfäders thid schedt är.

Till thet 24, schole borgmestere och rådih hafve förste koredt näst våre eigne köpmän till att köpe allehande vin och andre frem-

¹ Förres med stämpel.

mende drycker, som komme till Stocholm, och läggie them udi stadzens vinkällere, på thett atth allom vetterligit vare kan, som fremmende drycker vele hafve, att the sådanne drycker udi stadzens källere finne måge, dogh schole förbemälte borgmestere och rådhsamme fremmende drycker utöfver theres rätte värd icke upsättie och uthsälie, uthen såsom thiden är och schäl kann vare, vedh tilbörlligit straff.

Till thet 25, schole borgmestere och rådhs udi Stocholm, när någre saker för rätte komme, som icke finnes i lagen uttrychte, ransake och döme ther um effter theres bästa samvet, och schall then dom blifve så fast som någen annen.

Till thet 26, måge borgmestere och rådhs udi Stocholm effter lagboken qvarsättie udi staden köpmän, bönder och alt annet folch för vetterligh gäldh schuld.

Till thet 27, schall ingen borgere, hvad heller hann bor i Stocholm eller annerstedz i Sverige, hafve borgerschap udi någre tysche eller andre fremmende städer, vedh sådanne straff, atth alt godz, som han handler medh, schall vare under Sveriges chrone förvercket. Hvar och någre vele vare borgere udi flere städer änn en tillike inrikes, så schole the och drage alle utgärder och tunge så väll udi then ene staden som then andre, vedh tilbörlligit straff.

Till thet 28, schole borgmestere och rådhs udi Stocholm hafve fulmacht till att föreläggie them edh och lagh, som udi uppenbare rychte äre komne för hor och andre missgärningar, endogh the icke varde medh säx männ vedertagne.

Till thet 29, schole inge qvinfolch, som otuchtigt lefverne före, drage sådanne drecht, som erlige borgerscher och fromme danneqvinner hafve pläge, som är dok och kragekåper, vedh samme cläders förvercken.

Till thet trettijonde, schole icke någre borgere, som hus och grundh äge udi Stocholm, och för någen ringe sak, som icke angår heder och äre, och är högmäles eller edzöres brotth, sätties udi fängelse, uthen niute för sikh löffte och borgen, um theres ägor kunne tилräckie atth böthe saken medh. Männ ther någre borgere sikh förbryte udi högmäles saker och emoth edzöret, dhå schall medh them handles um straffet, effter som saken kräfver och udi thet 34 Cap. udi Rådstufve balcken i stadzlagen uttrycht är.

Till thet 31, schall intet godz, som förbrutit varder i Stocholm, ryckies eller rappes af fougten eller någre andre, för än thet för sittierende rätt udi rådstugun laghvunnet är. Schole och kämme-

närerne all saköre upbäre effter lagen, och ingen sak schall hemligen fördrages och uptages vedh högste straff.

Till thet 32, schole alle olaglige hampner och alt landzköp, som Stocholms stadh så väll som flere köpstäder udi hele Sveriges rike till stor schade och hinder är, aldeles afläggies. Och hvar någre varde beslagne, som sådanne hampner medh köpenschap besökie eller och landzköp drifve, thå schole the hafve förvercket alt godzet, the hafve medhfare, och ther till medh fyretije marcher.

Till thet 33, schall Stocholms stadz schott brukes till stadzens bygningh, såsom thet af ålder varidit hafver. Doch schole borgmestere och råd h förplichtige vare att göre årligen så väll för schottet som all annen stadzens ränte enn clar räkenschap udi vår kong:e cammer.

Till thet 34, schall Solna kyrckie och sochn ligge till Stocholms kyrckie, såsom tilförende schedt är.

Till thet 35, schole bofaste borgare i Stocholm vare tulfri, dogh så att the icke försvare ther under fremmende godz, vedh samme friheters förvercken.

Till thet 36, schole inge fremmende sättie sikh och varde borgere i Stocholm, medmindre the först göre oss sådanne edh och försäkringh medh huldshap och trohet, som andre rigesens inbyggere giort hafve. Tesligest vinne burschap på Stocholms rådstugu, såsom gammel sedh vare pläger.

Till thet 37, schole inge borgere, icke heller våre eller andre gode mäns tienere, fördriste sikh att öfverfalle borgmestere eller rådet i Stocholm medh hugg och slagh inne udi staden ved lifstraff. Icke schole heller någre obeschedeligen och förachteligen udi någon motte medh försmädeligh ord, som theres ähre och redelighet gällar, opå them antaste. Hvilcken thet gör och icke kann beviset, blifve sielff ärelös och straffes, effter som i stadzlagen udi thet 12 Cap. i Konungsbalcken ther um förmäles. Och um någon elliest bruker onyttig mun på them uthen schälig orsak, dhå schall hann och therföre varde straffet medh fängzle, effter som saken kräfver.

Till thet 38, schole inge udi hvad stånd the helst vare kunne fördriste sikh till att drage någre fördels värior¹ udi staden, som äre ladde och spänte rör eller andre sådanne mordverior. Varder någon beslagen, som slike värior drager, then samme schall straffes medh torn och jern på en månedz thid. Kan och någon varde tilvunnen,

¹ Fördel användes ofta i betydelsen privilegium. Med fördelsvärior torde menas vapen, som vissa personer hade privilegium att bära.

att han gör eller achter gøre någon schade i staden med samme verior, hafver förbrutit lifvet, och schall straffes uten alle nåder, inge undentagendes, hvarcken ryttere, knechter eller andre, doch måge the allenest, som på slottet och udi staden på vacht beschedde varde, drage och bruke sådane verior, som ther till behöfves. *Item* när ryttere eller knechter utaf staden till mustringh eller elliest udi någre synnerlige verff uthdrage eller indrage, schall them dhå effterlates att hafve hos sigh och bruke allehande verior, som the kunne försvare sig medh.

Alle förskrifne privilegier udi alle puncter och artickler schole udi thette vårt brefs kraft ved macht holdne blifve. Doch oss altid förbehollit samme privilegier effter thidzens lägenhet att förandre och förbättre, enär oss kan synes likest och nyttigest vare. Vi vele och här med förskrifne Stocholms stadz invånere medh alt thet the äge, rörligit och orörligit, udi vårt kong:e hegn, vern, fredh och försvar anammedt hafve för all orätt och öfvervold, förbiudendes alle udi hvad stand the vare kunne, offtenämnde Stocholms stadz invånere här emot hinder eller förfångh att gøre, ved vår ogunst och tilbörilige straff. Thess till visse late vi vetterligen hängie vårt kong:e secret här under thette bref, som gifvit är på vårt slotth Stocholm then tolfte dagh *aprilis anno* etc. tusende femhundredre sextije på thet tridhie.

*Ericus XIII. s. K.*¹

Ad mandatum Regiæ Martis Magnus Joannis scripsit.

36. Riksrådets tillkännagifvande å Johan III:s vägnar om magistratens sammansättning samt underhandling om privilegier. Stockholm den 27 november 1568.

I riksregistraturet (*Konung Johans registratur 1568—1569, supplement, ff. 29—30*) finnes intaget ett protokoll med öfverskrift: *Thette*

¹ De tillagda bokstäfvernas betydelse är oklar. *S* tydligt utskrifvet; *K* något otydligare; båda förekomma äfven eljes såsom del af Eriks namnteckning. Möjligen förkortning af "Sveriges konung", hvilket dock illa öfverensstämmer med namnets latinska form.

efftherskrifne blef af the ädle, välborne och välbördige herrer rigsens råd förhandlet på Stocholms rådhusstufve medh borgmestere, råd och menigheten ther sammestüds then 27 nouembris anno etc. 68. Punkt 1 handlar om rykten om nya skatter och punkt 4 om kriget mot Danmark. Ingressen och punkterna 2—3 lyda:

Att the ville uptage och förstå, hvad som medh them effther vår nådigste herris och uthvaldhe konungs befallningh och på h. kong:e Nådes vägne uthaf välbemälte godhe herrer blefver förhandlet och före hollit, like som högstbemälte vår nådighe herre thet mente, och the på h. k. N. vegne thet före gofve, och sådant icke annerlunde förstå och uthtyde — — — — —

Item blef och menigheten förhållit, att vår nådighe herre och uthvaldhe konungh synthes gott vare, att fyre borgmestere och tiugu och fyre rådhmän motte vare udi staden och ther ibland någre tyske¹, ther upå en zedel var stäldt och then till theris egit betenckiende öfveranthvardet.

Blef och förhandlet um the privilegier och friheter, som vår nådige herre them gifve ville, effther som tilförenne ther um hafver varit tilkenne gifvit.

37. Johan III:s privilegiebref. Stockholm den 10 mars 1570.

Original på pergament (65 × 45 cm.) i Stockholms rådhusarkiv. — 53 rader. Två sigill i samma förgyllda, rikt utsirade metallkapsel utgörande tillsammans Johans stora sigill: i det ena riksvapnet med vasen i hjärtvapnet och ordenskedja omkring skölden, det andra med Johan i helfigur och kröningsdräkt under tronhimmel, omgifven af två smärre vapensköldar (med tre kronor och lejon öfver strömmar); nederst årtalet MDLXXI. På kapselns lock öfver det förra sigillet ett S under krona, inom ornament; på det andra locket orden: "Anno × Stok × holms × stad × 1571" inom ornament. Flätade guldsnören.

Vi Johan then tridie, medh Gudz nådhe Sverigis, Göthes och Vendhes etc. konung, göre vettherligit, atth effther oss elschelighe

¹ Jfr N:o 17.

våre trogne undersåther, borgemestere, rådh och menigheten udi vår kong:e stadh Stocholm hafve på thett underdånigste och ödhmiukeligste af oss begäret, att vi theris gagn och långlighe beståndh udi alle mätthe nådheligen vetthe och the privilegier och friheter, som framfarne Sverigis konunger och regenter samme stadz inbyggere i förtiden undt och effterlatidt hafve, medh vårt konng:e bref stadfäste och bekräftige, så och medh någre flere velckor förbättre vele, så hafve vi af synnerlig gunst och nådigh benägenhet förskrifne Stocholms stadz inbyggers underdånige och ödhmiuke begären nådeligen annsedt, och effter samme stadz inbyggere hafve sigh här till altidh troligen bevist emoth theris rätte öfverhet, Sverigis rikis konunger och regenter, såsom the oss nu lofvet och tillsagt och medh svoren edh sigh förpliktadt hafve, att the och alle theris effterkommende, Stocholms stadz inbyggere, här effter vele och schole vare oss, thesliges vår elscheliche käre husfru, dhen högborne fru Chatherina, Sverigis, Göthes och Vendes etc. drottningh och båren furstinne till Pålen, udi begges våre lifstidh, och sedhen begges våre lifsärfvinger, som then alzmechtige Gudh nu hafver förländt eller här effter förlänendes varder, hulle, trogne, rättrådige och udi alle måtte biständige, enär och hvar som helst behöfves kann, och aldrigh lathe sigh ifrån oss eller them skilie eller förföre, hemligen eller uppenbarligen, anthen af inlendskom eller uthlendskom, udi hvadh ståndh the helst vare kunne, ehvadh nödh eller farlighet hender på komme. Therefore hafve vi medh vårt elscheliche rikis rådh förberörde Stocholms stadz privilegier öfverset, och hvadh som vi hafve förnummit af samme privilegier förskrifne stadz inbyggere, effter thenne tidz lägenhet, mäst förnödhnen och till alles theris förbättringh tienligt vare, nödhstorffteligen öfvervägedt, och udi thette vårt kong:e brefs krafft stadfäst. Effter som samme privilegier udi längden författede här effter fölie.

Till thett förste, schall Stocholms stadh obehindret niuthe och behålle alle the hus, torn, qvärner och tompter, som staden medh rätte tilhöre och för vår regementz tidh icke ther ifrå komne äre, och hvadh ränthe ther af gå pläger, schall brukes till nödhstorfftige stadzens byggninger, och årligen therföre göres beschedeligh rekenschap, hvilchen förhöres schall af förtrogne personer, som ther till kunne blifve förordnade. Schall och Södre ström medh all ränthe, som af honom går, blifve under Stocholms stadh, såsom tillförenne varit hafver, och schall en viss ordningh göres

af våre godhe männ, råd, stådthållere och befallningsman på vårt konng:e slott Stocholm, doch medh vårt samptycke, huru mykit af hvar läst godz up och uth genom strömen effter tidzens lägenhet, och som schäl kan vare, gifves och tages schall, hvilcken ränthe och brukes schall till stadzens nödhtorfftige bygninger. Och schole inge, som draghe genom strömen, vare fri för sådanne strömpeninger, undentagendes adelen och Upsala stadz inbyggere. Ingen schall heller förmenndt vardhe atth draghe up och uth genom samme ström udi sine rättfärdighe ärendher, doch schall ingom vare effterlatidtt att updraghe ther egenom och sedhen videre up i landet medh någre fettalie partzeler, ehvadh thett helst vare kann, uthen allenäst skäriekarar medh fisk till att förytre vidh slott och gårder, så och udi köpstäderna i Mälaren, och ingelundhe ther medh drifve något landzköp. Icke schall heller någon spannemål uthføres genom samme ström, uthen allenäst hvadh som förberörde skäriekarar kunne bythe sig till uppe i landet för theris fisk. Icke schole heller någre, af hvadh ståndh the helst vare kunne, ädle och oädle, uthen borgere och köpstädzmän allenäst draghe genom förskrifne ström medh någon köpenschap, som är sidentygh, vin, clädhe, salt, humble eller något kramgodz, ehvadh thett helst vare kan, till att sälie och uthpränge, vedh sådanne partzeler förvercken under oss och Stocholms stadh. Doch schall icke här medh vare förbudet, anthen adelen eller andre, att försörrie sikh sielfve och theris ägne hus och gårder medh så mykit af förskrifne partzeler, som the kunne nödhtorffteligen ther till behöfve.

Till thett andre, schall Stocholms stadh här effter bekomme till stadzens byggningh hvar tijende peningh af alt arff, som af staden och annerstädz ärfft blifver, hvar elliest af sådanne arff icke tillförenne är gifvit testamenth anthen till kirckerne i staden, spetalen eller till stadzens byggningh.

Till thett tridie, schall Södre malm bådhe medh tomtöre och dagsvercker blifve under Stocholms stadh, såsom tillförennde varit hafver.

Till thett fierdhe, schole alle, som udi Stocholms stadh, så och udi förstäderna, bruke handel, vandel och borgere näringh medh innköpende och uthsäljande, ehvem the helst vare kunne, så väll våre egne tiennere som alle andre, uthgöre borgere rättigheter och draghe stadzens tunge medh vårdh, skatt, dagsvercker och gästningh, like som besittne borgere göre, medh mindre vi någre

personer ther opå synnerligh frihet medh våre öpne bref effterlatendes vardhe.

Till thett fempte, schole alle, som brygge öl till att utthpränge eller sälie, bådhe udi Stocholms stadh, så och udi förstäderne på Norre och Södre malmer, tiennere så väll som borgere, gifve ther af achsis, som är en halff march af hvar tynne öl, hvilcke peninger till stadzens byggingh brukes schole, och um någon sådanne achsis undendöll, then samme schall för hvar rese, han thett gör, böthe fyretije march.

Till thett siette, schole alle borgere schip i stadenom, som uthsegle vele, för alle främmende mändz skip frachtes och tillades, och schole borgemestere och rådhs tillschicke frachtmän, som kunne hafve tilböriligt upseende, att frachten först biudhes borgerne, som schip hafve; thesligest schole alle schipp frachtes på fracht cammeren och ingen annerstädz vidh fyretije march straff.

Till thett siuendhe, schall af alle schip och schuter, som lägges inn um bommerne bådhe östen och vesten till, gifves bro peninger, inlandske schole gifve af hvarie tije läster rum en march, uthlandske eller fremmende af tije lästers rum två march ortugar. Och schole samme bro peninger brukes enkannerlighe till att hålle broer och bommerne ther medh vidh macht och färdige.

Till thett ottendhe, schole inge fremmende köpmän eller theris liggere förytre eller sälie theris godz udi alne tal, som är clädhe, läreffth och annet, som medh alin mäthes, uthen hele stycker och inthet mindre. Icke schole the heller sälie stycke tal the varur, som handles pläghe udi dusin tal, uthen hele dusen och inthet mindre. Icke heller lodhe tal, hvad som i skålpund tal, icke heller tynne tal, thet som läste tal förhandles pläger, vidh thett straff, som i thett 33 Cappittel udi Köpmåla balcken förmälles. Schole the och ingenstädz vidhere rese udi landet, uthen allenäst handle och köpslaghe udi the siöstäder, som the först varde theris godz upskippende, och så vidh thett straff, som udi stadzlagen ther um förmälles.

Till thett nijendhe, schole alle inlandske köpsvenner eller vederlagssvenner, som fri handel udi Stocholms stadh drifve, hålle all stadzens tunge medh borgerne, som är vårdh, dagsvercker, gästning, skott och alle andre påläggningar, som på staden lägges kann, effther som stadzlagen i thett sextendhe Capittel udhi Konungs balcken ther um medhgifver.

Till thett tijendhe, schole Stocholms stadz inbyggere hafve

till mulebeth på Södre malm alt thett, som ligger emillen Stocholm och spetalen, thesligest Hammerby medh alle the äger, ther under ligge, *item* på Norre malm then del, som inhägnedt är af s. Clare gårde, männ um någre hade lust att bygge sikh gårder och bo på samme platz, dhå schall thett och vare effterlatidt medh sådanne beschedh, att them förre af någre tillförordnade godhe män schall blifve afdelt, huru mykit hvar må intaghe; och schall ther ingelundhe upgräfves anthen ler eller sandh, uthen altidh jämpn och slätt platz hållen blifve; hvilchen på forskrifne platz gräver och ther medh gör honom ojämpn, then samme schall för hvar rese böthe tije march eller till torn och järn, effther som sachen kräfver, straffet vardhe.

Till thett elleffte, schall halffparthen af all sacköre, som faller i Stocholm, komme och brukes till stadzens byggningh.

Till thett tolfte, måghe borgemestere och rådth udi Stocholm effter laghboken qvarsättie udi staden prästmän, köpmän, bönder och alt annet folck för vetterlig gäld schuld, doch på thett att ingom ther igenom för kort sche schall, så schole visse tidher um året förelägges, på hvilcke all gäldh schole betales.

Till thett trettondhe, schole icke någre borgere, som hus och grund äghe i Stocholm och för någon ringe sack, som icke anngår hedher och äre och är högmåles eller edzöris brott, sätties udi fengelse, uthen niute för sikh löffte och borgan, um theris ägher kunne tillräcke atth böthe saken medh; män ther någre borgere sikh förbrythe udi högmåles saker och emoth edzöret, dhå schall medh them handles um straffet, effter som saken kräfver och udi thett fierde och trettijendhe Capittel udi Rådthstufve balcken udi stadzlaghen uthtrycht är.

Till thett fiortendhe, schall Stocholms stadz skott brukes till stadzens byggning, såsom thett af ålder varit hafver, doch schole borgemestere och rådth förplichtige vare att göre årligen så väll för skottedt som all annen stadzens rännthe en clar rekenskap.

Till thett femptondhe, schall Solna kircke och sochn altidh ligge till Stocholms kircke, såsom tillförenne ske plägher.

Till thett sextondhe, schole bofaste borgere i Stocholm vare tullfri bådhe för inlendskt och uthlendskt godz, doch så att the icke försvare ther under fremmende godz, vidh samme friheters förvercken. Ingen schall heller lathe sitt godz blifve oschrifvit, vidh samme straff.

Till thett siuttendhe. På thett att Stocholm stadz inbyggere

måghe hafve thess bättre rådth till att bygge sköne stenus, så hafve vi icke allenäst bevilliget, att the skole hafve thet tegelbruch, som the här till vidh Horn haft hafve, uthen vele och gunsteligen effterlathe them annerstädz på våre och cronones äger någre platzer, som vi kunne umbäre, ther beqvemlighe lägenheter finnes till att uprätte tegelbruck, på thett sådanne tegelbruck må blifve väll vidh macht, och skall så väll slås och brännes holtegel och fyrekantth tacktegel som annat muretegel, och så beställes, att ther af årligen blifver giort färdigt icke allenäst så mykit till almeneligh stadzens byggningh behöfves, uthen att alle, som lust hafve till att bygge i staden, måtte af samme tegel få undsättningh för skäligh betalningh.

Till thett adertondhe. Effter vi förnimme, atth Stocholms stadz inbyggere kunne hafve stor fordel af then handel, som Rydzerne, så och birkarlerne¹, pläghe hafve medh våre undersåter Lapperne, som bo i Lappemarcken, therföre hafve vi gunsteligen effterlatidt, att förskrifne Stocholms innbyggere samme handel hafve schole, och icke förberörde Rydzer eller birkarler, män ther birkarlerne vele bruke köpmandz handel, dhå schole the flyttie inn i köpstäderne och sedhen ther handle såsom andre borgere och ingelundhe här effter drifve sådanne landzköp, som the göre pläghe, och schall Stocholms inbyggere årligen förschaffe Lapperne, som bo i Lappemarcken, grofft clädhe, vadmall, läreff, salt, hampe och andre sådane köpmandz varur, som the ther nödtorffteligen kunne behöfve, män spannemål och hvadh äthende varur, som förskrifne Lapper hafve behof, vele vi lathe försorge them medh.

Till thet nittonde. Effter vi hafve förstådt, att månghe köpmän, bådhe inlandske och fremmende, som udi vårt konge rike köpenskap och handel drifve pläghe, blifve offthe bådhe af ädle och oädle, ryttere, knechter och andre, som till hofftienst brukes, trugede och tvingede till att borge sigh både sidentygh, clädhe, läreff och andre köpmandz varur, som the hafve vele, och somblige bettale sendt och en part aldrih, ther igenom månghe köpmän hafve lidit stor schadhe och icke ringe till achters äre blifne udi theris handel och näring, så vele vi här effter ingelundhe lidhe sådant trugede och tvingede någonstädz udi vårt konge rike, uthen thet aldhelis hafve förbudet och aflagd, och hvar någre, udi hvadh ståndh the helst vare kunne, fördriste sigh till, medh snur-

¹ Handelsmän i öfre Norrland och Lappmarken, hvilka vanligen äfven upp-togo skatt.

cken och pucken, hot och undsagn, någon del här effter af inlandske eller uthländske köpmän fordre eller anname emoth theris äghen godhe villie, dhå schall thett achtet för voldh och therudöfver straffes som för annat voldzvercke. Hvar och någre afhändhe förberörde köpmän theris godz medh velde, dhå schole thether medh hafve förbrutidt edzöret och straffes till thet högste.

Till thett tiugendhe, schole inge fremmende sättie sigh och vardhe borgere i Stocholm, medh mindre the först göre oss sådan edh och försäkring medh huldschap och trohet, som andre ricksens inbyggere giort hafve, thesligest vinne burschap på Stocholms rådhstufve, såsom gammel sedh vare pläger; hvilcken fremmende här emoth handler, han schall hafve förvercket sex lödig march sölf under oss och staden, och ännhdå seden fulfölge, hvadh som samme artickel förmäller.

Alle förskrifne privilegier udi alle punchter och artickler schole udi thetta vårt brefs krafft vidh macht holdne blifve, doch oss altidh förbehållet samme privilegier effter tidzens lägenhet att förändre, enär oss och vårt elschelige rikis råd kan synes likest och nyttigt vare. Vi vele och här medh förskrifne Stocholms stadz inbyggere medh alt, thett the äghe, rörligit och orörligit, udi vårt konng:e hägn, värn, fridh och försvar annamet hafve för all orätt och öfvervoldh, förbiudendes alle, udi hvadh ståndh the vare kunne, som för våre schuld vele och schole göre och lathe, offtebemälte Stocholms stadz inbyggere här emoth hinder eller förfong göre vidh vår ogunst och tilbörlige straff. Thess till visse lathe vi vetterligen hengie vårt kong:e secret här nedhen före och hafve medh äghen håndh underskrifvit. Gifvit på vårt kong:e slott Stocholm then tijendhe dagen *martii* år effter *Christi* födelse ett thusend femhundret på thet siutijendhe

Johannes R. S.

38. Johan III:s stadgar. Stockholm den 10 mars 1570.

Original på pergament (2 blad dubbelvikta till storleken 26 × 35 cm., hopfästade med blågul snodd) i Stockholms rådhusarkiv. Texten upptager 7 sidor. Sigillet bortfallet.

Vi Johan then tridie, med Gudz nåde Sverigis, Göthes och Vendes etc. konungh, gøre vetterligit, ath, effter vi hafve förnummit mykin oordning och oschickelighet i många stycker udhi vår kong:e stad Stocholm, så och udi förstäderne på Norre och Södre malmer och jämväl udhi alle köpstäder öfver allt vårt kongerike, hvilkit här till ingen ringe skade hafver giordt både udhi regementet och elliest förskrifne städers inbyggere, och på thet sådane oschickelighet här effter måtte blifve afschaffet, och godh politia, rätt schick och ordningh igen uprättedt, så hafve vi öfvervägit och betäncht någre punchter och ordningar, som vi förmodet till sådane oschickelighetz afschaffningh och till en godh ordnings uprättillse igen kunne vare tienlige, synnerligen udhi förberörde vår kong:e stadh Stocholm och thäss förstäder. Vi vele och, ath samme ordningar schole aldelis fulfölges och vidh macht holles af alle, som i förskrifne Stocholms stadh, så och udhi förstäderne anten bo eller vistas, så frampt the vele niute thenn fordel, som vi them medh våre kong:e privilegier nu gunsteligen hafve effterlatidt. Ther hvar må vette sigh effter rätte.

Till thet 1, schole alle, som hus och grund i Stocholms stad hafve och icke äre under borgere tunghe, så väl andelige som värdzlige, udhi hvad ståndh the hälst varé kunne, årligen gøre så mykin hielp af theris hus till stadzens bygningh, som tidzens lägenheter nödtorffteligen fordre kunne, och vi medh vårt elskelige rikis rådth ther um samptycke och beslutendes varde, doch furster och the gode männ, som äre udhi vårt rikis rådth, undentagendes, hvilke så många hus, som the nödtorffteligen kunne hielpe sigh medh, frytt uthan sådane hielp udhi staden hafve måge. Ingen schal heller slå flere hus under sigh, änn som han sielff medh sin barn strax, på samme tidh kann besittie. Hvilken thet gör, schal hafve förvärcket fyretije march för hvar års tidh, han thet beholler och för like och skäl icke vill förtyredt. Och schal än dhå sälie sådane hus them, som kunne hafvet behof och köpe vele.

Till thet 2, schole inge, udi hvad stand the helst vare kunne, någon olaglig köpenschap drifve udhi Stocholms stadh, icke heller

udhi förstäderne eller annerstädz udhi vårt konge rike, vidh straff och pen, som ther um i lagen förmälles. Inge schole heller fördryste sikh till ath köpslage medh främmende, som till Stocholms stadh med uthlänskt godz och varur besökie, för änn ther upå blifver köp satt och giordt af våre tilförordnade, och för än vår eigen köpman hafver annammedt till vårt behof, hvad vi ther af behöfve kunne; skal och vår köpman udhi thenne sak schicke och förholle sikh, såsom Sverigis lagh förmäller och icke annerledes, ther alle the, som handle och köpslage vele, måge vethe sikh effter rätte. Hvilken her emoth gör, schal straffedt blifve, såsom Sverigis lagh förmäller um thenn, som vårt kong:e förbudh förachter.

Till thet 3, schole alle bryggerhus her effter lages och bygges udi Stocholms stadh vesten till innen för stadzmuren, och schole sådane bryggerhus upmures anten af sten eller af ständelvärch¹ upbygges och uthan till betäckes, så ath på them inthet trävircke synes kan, och schole samme bryggerhus icke vare flere i talet änn tije till thet mäste. Udhi förstäderne på Norre och Södre malmer schole och alle bryggerhus bygges vidh siön, ther som beqvämigit tilfelle kann vare; och schal ingen her effter fördryste sikh till ath brygge udhi sin eigen hus för eldzfare schuldh, anten i staden eller i förstäderne, uthan alt schal brygges udhi almenelig bryggerhus. Hvilken her emoth sikh understår och fördryster ath göre, schal för hvar rese, hann thet gör, hafve förvärcket fyretije march.

Till thet 4, schole inge månglere, månglersker, icke heller våre tienere eller andre upköpe um vinteren mere färsk fisk af bönderne eller andre antingen i staden eller på malmerne, änn som hvar kan hafve behof sielf till förtäringh. *Item* um vår, sommer och höst, så länge öpidt vattn är, schal ingen upköpe någre fiske sumper och them sedan till prångs uthmångle. Hvilken som blifver beslagen, ath hann någon fisk upköper och sedan uthpränge och sälie vill anten vidh bron, udhi staden, på torgen eller annerstädz, thå schal hann samme fisk hafve förbrutidt under the fattige i hospitalen. Doch schole adelen, bönder och andre, som af sin eigen afvel fisk bekomme, honum frytt sälie på torgen, vidh broen, och annerstädz både udhi Stocholms stadh och i förstäderne, uthan sak. Inge månglere eller mångelskor schole heller tilstädies ath sittie på gather eller gränder i staden, uthan allenest

¹ Hus af tegel med stomme af trä.

um kringh Store torget; och hvar någre varde annerstädz medh theris mångleri änn på förskrifne Store torget, dhå schole the hafve förvärcket alt thet, som the hafve medfare, så ofte the ther medh blifve beslagne.

Till thet 5, schole inge borgere eller köpsvenner, svenske eller tydske, fordryste sig till ath holle sitt skot inne medh sikh, när them varder af schotmännen tillsagdt, ath the schole thet uthgöre. Hvilken sikh ther emoth ohörsam later befinne och icke skilier thet iffrå sikh udhi rätten tidh, böte fyretije march, och göre änn thå fyllest uth, hvad honum bör göre.

Till thet 6, schal och ingen holle stadzens ränte inne medh sikh udöfver then tidh hon bör uthgöres och ther um tillsagdt varder, som är huslön och tomtöre, antingen udhi staden eller på malmerne. Hvilken thet gör, böthe tolff march, och göre änn dhå uth then del, honum bör.

Till thet 7, schal ingen fördriste sig till ath voldgäste någon borgere i Stocholm vid högste straff. Och hvar våre eigne hofftienerere, som vårt hoff daglige efterfölge, blifve inlagde till herberge, ther schole the blifve, och sikh benöije lathe, medh mindre the af vår hoffmarschalck och stadzens kämmenärer annerstädz för-lagde varde. Förbemälte våre tiennere schole och vare förplich-tige till ath betale, hvad the udhi theris härberge förtäre. *Item* på thet ath främmande sändebudh och andre, som färdes och komme till staden, måge bekomme herberge, och hvadh the hafve behof ath hielpe sikh medh, för like och skäl, så schole någre tafverner eller gästgifverehus förordnes både udhi Stocholms stadh och udhi förstäderne på Norre och Södre malmer, och schole gästgifverne herbergere them, som thet hafve behof, för betalningh. Och the, som udhi så måtte hos gästgifverne herberge annamme, schole be-tale och ställe värden tillfridz, för änn the drage af herberget, för then del, the kunne hafve hos honum förtärt, vidh thet straff, som udhi Sverigis lagh förmälles. Hvar och gästgifverne icke vele her-bergere för betalningh både sändebudh och andre främmande, som thet hafve behof, dhå schole the therföre straffes, och böthe för hvar rese fyretije march. *Item* schole och alle, som gäste någre bor-gere, udhi like måtte ställe them så väl som gästgifverne tilfridz, vidh thet straff, som förberört är.

Till thet 8, schal ingen göre then andre förköp, anten udi Stocholms stad eller udhi förstäderne på Norre och Södre malmer, vidh fyretije marchs förvärcken för hvar rese. Schole och någre

tilschickes, som ther uppå fliteligen achte och fulfölie them, som brythe, medh straffet.

Till thet 9, schal ingen fördriste sig til ath intage eller upbygge någon tomt anten udi Stockholms stadh eller udhi förstäderna på både malmerne uthan theris samptycke, som ther till målsägande rätt hafve. Schole och någre förstådige menn tillschickes, som schole afmäte the tompter, ther någre vele bygge upå, så väl upå then ene malm som then andre, och schal ingen fördryste sigh ath tage sigh sielff någon tomt till ath bygge uthan theris samptycke, som äre tillschickede ath afmäte tompterne, vidh fyretije march sak; skal och ingen bortsälje någon bygning, som står på stadzens tompter, med mindre thenn först hembjudes stadenom, och så vidh fyretije march sak.

Till thet 10, schal och all salt fisk, nempligen sill, ströming, torsk, ål och lax, som kann komme fal till Stocholm, packes och circhles, för änn någon honum säljer och upköper. Sammelunde schal allt tynneköth udhi like måtte packes och circhles. Hvilken sådant godz annerlunde säljer och köper, then schal för hvar rese böthe tiuge march.

Till thet 11, schole våre befallningsmän uppå Stocholms slott samt med borgmestere och rådih i Stocholm tillschicke någre trogne menn, som altidh hafve upseende, så väl udhi förstäderna på malmerne som i staden, ath medh ingen, som i någon måtte otillbörligen handler, schal ses i genum fingren, uthan thet, som emoth våre privilegier och stadzlagen handlet varder, må och aldelis blifve straffedt effter stadzlagen.

Till thet 12, schole och udi förstäderna på hvar malm tillschickes trogne fougdtter, som flitigt upseendhe hafve medh them, som bo på malmerne, ath the göre like och rätt för sigh både cronon och stadhen, hollendes gästningh, görendes dagsvercker och annen tunge drage effter theris handel och förmögenhet, like som thet sker i staden, doch schal hele Norre malm medh alle sine uthgårder blifve under Stocholms slott, såsom udhi våre förfäders tidh skedt är ¹.

Till thet 13, schal med vin och andre fremmende drycker, som till Stocholms stad komme kunne, således handles, ath vår egen köpman schal först annamme, hvad vi ther af kunne behöfve,

¹ Orden "doch schal — — — blifve" äro öfverstrukna med ett svagt streck och ett nottecken satt framför. Not felas emellertid och orden erfordras för sammanhanget. I Breg. har jag ej återfunnit förevarande bref.

thernäst vårt rikis råd, som tilstådes äre, och sedan borgmestere och råd i Stocholm fram för alle andre, hvilke fremmende drycker schole läggas inn udhi stadzens vinkellere, som schole vare besynnerligen två, thenn ene vidh Store torget och then andre vidh Järntorgit, på thet ath allom, som sådane fremmende drycker vele hafve, må vetterligt vare, hvar the kunne them bekomme, doch schole förbemälte borgmestere och råd och the, som samme vinkellere förestå, sådane fremmende drycker udöfver theris rätte värth icke uppsättie och uthsälie, uthan såsom tiden är och skäl kan vare. Hvilken som varder beslagen ther medh, ath hann vetendes och viliendes införer till Stocholms stadh anten förskalet eller förderfvet vin eller något annedt förderfvet godz, ehvad thet hälst vare kann, thenn samme schal hafve förvärcket under oss och Stocholms stadh samme vin eller godz och ther till sex lödig marcher sölf. Finnes och någon uthländsk eller inländsk, som förfalsker något vin, humble eller annedt godz, seden thet kommer till Stocholm, dhå schal och thenn hafve samme godz förvärcket och ther till förberörde summa sölf. Men hvar något fremmende godz kann på resen blifve så förderfvet, för änn thet framkommer till Stocholm, ath thet ingem kann vare nyttigt, dhå schal then, som samme godz tillhör, ingelunde thet i staden eller annerstädz i riket föryttre, uthan föret af landet igen, vidh thet straff, som her förberört är; hvar och något sådant fremmende godz finge fel eller bräck på resen, och kunne doch lichvel tiene för the fattige, som thet hade behof, så må thet sälies för thet värth, thet kann göre skäl före, och icke dyrere vidh förskrifne straff.

Item um någhre borgere eller andre, som bo udhi Stocholms stadh, så och udhi både förstäderne på Norre och Södre malmer vele hafve och uthsälie udhi theris eigen hus anten vin eller andre fremmende drycker, dhå schal thet vare them effterlatidt medh sådane beskedh, ath the schole gifve ther af en tilbörig achsis effter tidzens lägenhet och som skäl kann vare och såsom borgemestere med stadhollernes råd ther um lagendes varde, och schole alle the, som handle medh sådane fremmende drycker, blifve vidh thet köp, som ther upå udhi stadzens store vinkellere, effter som tiden medhgifver, bevilliget blifver, och sådane drycker icke dyrere uthsälie, vidh fyretije march sak. Hvilken och uthsäl landtvinn för renskt vin eller något annedt vin för thet slagh, som thet icke är, then samme schal och hafve förvärcket vinet och ther till fyretije march.

Till thet 14, schole inge fremmende köpmän eller köpsven-